PAŃSTWOWE MUZEUM ARCHEOLOGICZNE
w Warszawie

WIADOMOŚCI ARCHEOLOGICZNE

BULLETIN ARCHÉOLOGIQUE POLONAIS

TOM (VOL.) LXV
2014

WARSZAWA 2014 VARSOVIE

WIADOMOŚCI ARCHEOLOGICZNE

TOM LXV

Redaguje zespół / Editorial staff:
dr **Jacek Andrzejowski** (sekretarz redakcji / managing editor), dr **Wojciech Brzeziński** (redaktor naczelny / editor in chief),
mgr **Grażyna Orlińska**, mgr **Radosław Prochowicz**, mgr **Barbara Sałacińska**,
mgr **Andrzej Jacek Tomaszewski**, mgr **Katarzyna Watemborska-Rakowska**

Rada Naukowa / Scientific Advisory Board:
Przewodniczący / Chairman – prof. dr hab. **Wojciech Nowakowski** (Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego)
prof. dr **Audronė Bliujienė** (Klaipėdos universitetas), prof. dr hab. **Claus von Carnap-Bornheim** (Stiftung Schleswig-Holsteinische Landesmuseen, Zentrum für Baltische und Skandinavische Archäologie, Schleswig),
prof. dr hab. **Zbigniew Kobyliński** (Instytut Archeologii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego),
prof. dr hab. **Jerzy Maik** (Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk),
prof. dr hab. **Dieter Quast** (Forschungsinstitut für Archäologie, Römisch-Germanisches Zentralmuseum, Mainz),
prof. dr hab. **Paweł Valde-Nowak** (Instytut Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego)

Recenzenci tomu / Peer-reviewed by:
prof. dr hab. **Aleksander Bursche**, prof. dr hab. **Andrzej Kokowski**, dr hab. prof. UMCS **Jerzy Libera**,
prof. dr hab. **Magdalena Mączyńska**, prof. dr hab. **Wojciech Nowakowski**

Tłumaczenia / Translations:
Anna Kinecka
Jacek Andrzejowski, Aleksandra Rowińska

Korekta / Proof-reading
Autorzy
Katarzyna Watemborska-Rakowska

Skład i łamanie / Layout:
JRJ

Rycina na okładce: gliniana kostka z Czerska. Rys. Lidia Kobylińska
Cover picture: cubical clay artefact from Czersk. Drawing Lidia Kobylińska

Tom wydano przy wsparciu Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego

© Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie, 2014

© Autorzy, 2014

Państwowe Muzeum Archeologiczne jest instytucją
finansowaną ze środków
Samorządu Województwa Mazowieckiego

Mazowsze.
serce Polski

Pełen spis zawartości „Wiadomości Archeologicznych": http://www.wiadomosci-archeologiczne.pl/spisy-tresci/

List of contens of "Wiadomości Archeologiczne": http://www.wiadomosci-archeologiczne.pl/spisy-tresci/

Adres redakcji / Editorial office:
Państwowe Muzeum Archeologiczne, ul. Długa 52 (Arsenał), 00-241 Warszawa
tel.: +48 (22) 5044 841, +48 (22) 5044 813; fax: +48 (22) 831 51 95;
e-mail: j.andrzejowski@wiadomosci-archeologiczne.pl

http://www.wiadomosci-archeologiczne.pl

WIADOMOŚCI ARCHEOLOGICZNE

Tom (Vol.) LXV

SPIS TREŚCI

Contents

ROZPRAWY

Jan Schuster, Dobór i układ darów w inhumacyjnych grobach książęcych z pierwszej połowy I tysiąclecia po Chr. w północnej i środkowej Europie 5
Arrangement and Distribution of Grave Offerings in Princely Inhumation Graves from the First Half of the First Millennium AD in Northern and Central Europe

Adam Cieśliński, Kopce kultury wielbarskiej z Mazowsza i Podlasia a tzw. typ rostołcki – próba nowego spojrzenia na związki cmentarzysk kurhanowych z północnej i wschodniej Polski 45
Wielbark Culture Mounds in Mazowsze and Podlasie and the Rostołty Type – a New Look at the Relationship of Barrow Cemeteries of Northern and Eastern Poland

MISCELLANEA

Jacek Andrzejowski, Zapomniane złoto – nieznane cmentarzysko kultury przeworskiej z Plebanki na Kujawach 95
Forgotten Gold – an Unknown Cemetery of Przeworsk Culture from Plebanka in the Kujawy Region

Ilya R. Akhmedov, Vlasta E. Rodinkova, Irina A. Saprykina, The 'Belt' from Krasny Bor in the Collection of the State Historical Museum, Moscow 125
„Pas" z Krasnego Boru ze zbiorów Państwowego Muzeum Historycznego w Moskwie

Piotr Kaczanowski, Andrzej Przychodni, Uwagi o chronologii absolutnej początków młodszego okresu wpływów rzymskich w kulturze przeworskiej 135
Some Remarks about the Absolute Chronology of the Beginning of the Younger Roman Period

MATERIAŁY

Grzegorz Osipowicz, Michał Jankowski, Daniel Makowiecki, Piotr Weckwerth, Obozowiska mezolityczne ze stanowiska Ludowice 6, powiat wąbrzeski, siedlisko zachodnie 149
Mesolithic Camps at Ludowice 6, Wąbrzeźno County, Western Habitation

Magdalena Natuniewicz-Sekuła, Dagmara H. Werra, Materiały krzemienne z cmentarzyska kultury wielbarskiej w Weklicach, stan. 7, pow. elbląski 197
Flint Artefacts from the Wielbark Culture Cemetery at Weklice, Site 7, Elbląg County

ODKRYCIA

Andrzej Pelisiak, Nowe znaleziska z neolitu i początków epoki brązu z polskich Bieszczadów Wysokich (rejon Wetliny-Moczarnego) 211
Recent Neolithic and Early Bronze Age Finds from the Polish Bieszczady Wysokie – the Region Wetlina-Moczarne

Łukasz Karczmarek, Siekierka brązowa z podniesionymi brzegami ze wschodniego Mazowsza 217
Bronze Flanged Axe from Eastern Mazowsze

Katarzyna Kowalska, Gajew, pow. kutnowski – nowe stanowisko kultury przeworskiej w dorzeczu Bzury 222
Gajew, Kutno County – a New Site of Przeworsk Culture Recorded in the Bzura Drainage Basin

Maria Kordowska, Niepublikowane materiały z Grodziska, pow. węgrowski, ze zbiorów Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie 236
Unpublished Finds from Grodzisk, Węgrów County, from the Collections of the State Archaeological Museum in Warsaw

Tomasz Rakowski, Ślad cmentarzyska kultury przeworskiej w Chełstach nad Narwią 251
Traces of a Przeworsk Culture Cemetery at Chełsty on the Narew River

Katarzyna Watemborska-Rakowska, Pochówek rodzinny z cmentarzyska kultury przeworskiej w Czersku na Urzeczu 263
A Family Burial in a Przeworsk Culture Cemetery at Czersk in Urzecze

Konstantin N. Skvorcov, Zniszczony pochówek z zawieszką lunulowatą z Półwyspu Sambijskiego 277
A Destroyed Burial Containing a Lunula Pendant from Sambian Peninusula

Mirosław Rudnicki, Dwa znaleziska skandynawskich zapinek płytkowych z terenów północnej Polski 283
Two Scandinavian Plate Brooches from Northern Poland

WYKAZ SKRÓTÓW / ABBREVIATIONS 291

Od Redakcji

Już po przekazaniu do druku LXV tomu „Wiadomości Archeologicznych” dotarła do nas wiadomość o śmierci Profesora Piotra Kaczanowskiego. Publikowany w tym tomie artykuł, którego jest współautorem, jest ostatnim tekstem, jaki wyszedł spod Jego pióra. Żegnamy nie tylko wybitnego archeologa, ale i wieloletniego przyjaciela Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie.

(*Wojciech Brzeziński*)

Wiadomości Archeologiczne, t. LXV, 2014
https://doi.org/10.36154/wa.65.2014.07

MAGDALENA NATUNIEWICZ-SEKUŁA, DAGMARA H. WERRA

MATERIAŁY KRZEMIENNE Z CMENTARZYSKA KULTURY WIELBARSKIEJ W WEKLICACH, STAN. 7, POW. ELBLĄSKI

FLINT ARTEFACTS FROM THE WIELBARK CULTURE CEMETERY AT WEKLICE, SITE 7, ELBLĄG COUNTY

Wielokrotnie omawiana w literaturze nekropola w Weklicach (por. M. Natuniewicz-Sekuła, J. Okulicz-Kozaryn 2011 – tam dalsza literatura) weszła już do kanonu sztandarowych stanowisk archeologii okresu wpływów rzymskich – przede wszystkim ze względu na różnorodność odkrywanych tu materiałów. Nie tylko związanych z kulturą wielbarską, jak wykazały badania ostatnich lat. Do nich należy prezentowany w niniejszym artykule zbiór 22 wytworów krzemiennych (Tab. 1, Ryc. 1–3). Pozyskane zostały one w sezonach badawczych z lat 2012 i 2013. Wszystkie znaleziono w kontekstach grobów szkieletowych kultury wielbarskiej. Pierwszy inwentarz krzemienny odkryto w sezonie 2012, w wypełnisku grobu 579[1]. Pozostałe znaleziono w sezonie 2013 w wykopie założonym bezpośrednio na zachód od obszaru badawczego z roku 2012. Zabytki krzemienne wystąpiły zarówno w wypełniskach grobów i obiektów (nr. 586, 587, 588, 590 i obiekt 590A – wkop rabunkowy w grób 590) jak i bezpośrednio pod dnami ich jam (por. Tab. 1, gdzie podano bezwzględne wartości w metrach nad poziomem morza zalegania materiałów krzemiennych i poziomów wyróżnienia obiektów oraz grobów).

Trzeba zaznaczyć, iż obszar na którym dokonano odkryć znajduje się na najbardziej na południe wysuniętym skraju cmentarzyska[2], u podnóża ozowego pagórka, na którym zostało ono posadowione. Współczesne różnice poziomów pomiędzy szczytem, a podnóżem wzgórza wynoszą do ponad 4 metrów (Ryc. 4:1). Ten stan rzeczy odzwierciedla także głębokość zalegania obiektów, które u podnóża odkrywane są od około 2 do 3 m od poziomu gruntu, przykryte warstwą spływową nr [100][3], wyznaczającą pierwotny poziom użytkowania cmentarzyska, warstwą osadniczą z okresu wczesnego średniowiecza nr [80] oraz różnoczasowymi warstwami ornymi – odpowiednio nr. [75] i [77] (nowożytną do XIX i początków XX wieku oraz współczesną do lat 60. XX wieku), a ponadto darnią nr [72].

Na stanowisku stosowana była stratygraficzna metoda eksploracji; warstwy badano zgodnie z ich naturalnym

[1] Grób ten znajdował się na południowo-zachodnim skraju założonego wówczas wykopu. Na elementy wyposażenia składały się: wiadro klepkowe (cis; określenie według mgr Marii Michniewicz z Laboratorium Bio- i Archeometrii Instytutu Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk – dalej: IAE PAN) z okuciami ze stopu miedzi, trzy naczynia gliniane (w tym dwa wykonane przy użyciu koła); kolia bursztynowych paciorków ósemkowatych zrobionych na tokarce oraz reprezentacyjny zestaw do przędzenia w postaci srebrnej igły, srebrnej szpili hakowej z tordowanym trzonkiem oraz toczonego bursztynowego przęślika. Krzemienie wystąpiły w skupisku przedmiotów związanych z kądzielą, stąd w pierwszej chwili były interpretowane jako zbiór narzędzi mający bezpośredni związek z tą wytwórczością. Trzeba zaznaczyć, iż z kości szkieletu zachowały się tylko blaszki zębów, jednak charakter wyposażenia wskazuje na płeć żeńską pochowanej w grobie osoby.

[2] Istotne jest, że w południowej części cmentarzyska występują przeważnie groby z młodszego okresu rzymskiego z przewagą dobrze datowanych zespołów na fazę C_2 późnego okresu rzymskiego.

[3] Zgodnie z przyjętą metodą badawczą numery warstw w odróżnieniu od numerów obiektów są zapisywane w nawiasach kwadratowych i w związku z tym konsekwentnie ten zapis stosowany jest w niniejszym artykule.

Lp.	Nr inw.	Wykop/ Warstwa Ar/działka	Głęb. (m n.p.m.)	Grób/obiekt	Głęb. wyróżnienia grobu/ obiektu od poziomu gruntu [m]	Krzemień	Opis	Waga [g]	Dług. [mm]	Szer. [mm]	Grub. [mm]	Średn. [mm]	Ryc.
1	3300	II/[194A] 17-20/B	29,29	579	2	bałtycki	odłupek negatywowy, piętka surowa – w kształcie „ptasiego oka" (*l'oeil d'oiseau*), technika twardego tłuka (?)	6,4	30	26	9	32	1:1
2						bałtycki	fragment wióra negatywowego z ułamaną częścią piętkową	0,8	27	11	3	28	1:2
3						pomorski	odłupek negatywowy, piętka przygotowana pojedynczym odbiciem	0,2	16	11	1	16	1:3
4						pomorski	wiór negatywowy, piętka punktowa	0,3	22	6	2	22	1:4
5	3362	II/[100B] 17-20/D	29,05	586 (pod)	2,20	pomorski	zatępiec wtórny z ułamaną piętką	2,6	52	9	5	52	1:5
6	3363	II/[100B] 17-20/D	29,06	586 (pod)	2,20	bałtycki	odłupek negatywowy, piętka naturalna	0,5	17	9	4	18	1:6
7	3364	II/[100B] 17-20/D	28,91	586 (pod)	2,20	pomorski	odłupek degrosisażowy, technika łuszczniowa	6	28	31	6	34	1:7
8	3365	II/[100B] 17-20/D	28,85	586 (pod)	2,20	bałtycki	drapacz	2,3	19	20	5	22	1:8
9	3366	II/[100B] 17-20/D	28,80	586 (pod)	2,20	bałtycki (turoński?)	odłupek negatywowy, piętka przygotowana	0,5	12	18	3	20	2:9
10	3367	II/[100B] 17-20/D	28,80	586 (pod)	2,20	bałtycki	środkowa część wióra negatywowego, z mikrołuskaniem w części przysęczkowej	0,8	27	14	2	29	2:10
11	3368	II/[100B] 17-20/D	28,77	586	2,20	bałtycki	mikroodłupek częściowo degrosisażowy	0,4	16	8	4	16	2:11
12	3369	II/[217A] 17-20/C	29,49	588	2,30	kredowy (wołyński?)	wiórowiec, piętka zaprawiona, technika naciskowa (?)	23	118	17	9	118	2:12

Tab. 1. Katalog wytworów krzemiennych z cmentarzyska w Weklicach, pow. elbląski. Numeracja odpowiada numerom na rycinach 1–4. Opracowała D. H. Werra
Table 1. Inventory of flint artefacts from the cemetery at Weklice, Elbląg County. Numbers correspond to plates 1–4. Elaborated by D. H. Werra

Lp.	Nr inw.	Wykop/ Warstwa Ar/działka	Głęb. (m n.p.m.)	Grób/obiekt	Głęb. wyróżnienia grobu/ obiektu od poziomu gruntu [m]	Krzemień	Opis	Waga [g]	Dług. [mm]	Szer. [mm]	Grub. [mm]	Średn. [mm]	Ryc.
13	3374	II/[100B] 17-20/D	28,85	587 (pod)	2,20	bałtycki	wiór całkowicie negatywowy, piętka przygotowana, prawcowanie, widoczna „warga", technika naciskowa (?)	0,4	29	8	2	29	2:13
14	3378	II/[219B] 17-20/D	29,04	590A	2,35	bałtycki	fragment odłupka	5,8	20	38	9,5	38	3:14
15	3379	II/[219B] 17-20/D	29,11	590A	2,35	pomorski	odłupek degrosisażowy	2,4	16	26	6	26	3:15
16	3380	II/[100B] 17-20/D	28,97	590A (pod)	2,35	bałtycki	wiór częściowo degrosisażowy, piętka przygotowana	1,4	30	9	4	30	3:16
17	3381	II/[100B] 17-20/D	28,94	590A (pod)	2,35	pomorski	wiór negatywowy z ułamaną piętką, podtępiec	1,9	36	13	4	36	3:17
18	3382	II/[100B] 17-20/D	28,91	590A (pod)	2,35	bałtycki	wiór negatywowy z ułamaną częścią piętkową i wierzchołkową	0,8	29	10	3	29	3:18
19	3383	II/[100B] 17-20/D	28,76	586 (pod)	2,20	bałtycki	odłupek częściowo degrosisażowy, piętka przygotowana	0,9	23	12	3	23	3:19
20	3384	II/[100B] 17-20/D	28,75	586 (pod)	2,20	bałtycki (turoński?)	mikroodłupek negatywowy, piętka przygotowana	0,4	12	11	3	14	3:20
21	3385	II/[100B] 17-20/D	28,74	586 (pod)	2,20	bałtycki	odłupek negatywowy, piętka przygotowana, krzesak (?)	0,8	12	19	4	19	3:21
22	3386	II/[100B] 17-20/D	28,72	586 (pod)	2,20	bałtycki (turoński?)	odłupek negatywowy, piętka punktowa	1,7	24	20	4	24	3:22

Tab. 1 (cd.). Katalog wytworów krzemiennych z cmentarzyska w Weklicach, pow. elbląski. Numeracja odpowiada numerom na rycinach 1–4. Opracowała D. H. Werra
Table 1 (cont.). Inventory of flint artefacts from the cemetery at Weklice, Elbląg County. Numbers correspond to plates 1–4. Elaborated by D. H. Werra

Ryc. 1. W e k l i c e, pow. Elbląg. Wytwory krzemienne: 1 – odłupek negatywowy; 2 – fragment wióra negatywowego; 3 – odłupek negatywowy; 4 – wiór negatywowy; 5 – zatępiec wtórny; 6 – odłupek negatywowy; 7 – odłupek degrosisażowy; 8 – drapacz. Rys.: E. Gumińska, E. Pazyna i D. H. Werra. Fot.: M. Natuniewicz-Sekuła

Fig. 1. W e k l i c e, Elbląg County. Flint artefacts: 1 – flake with negative flake scars on the dorsal surface; 2 – fragment of a blade with scars on the dorsal surface; 3 – flake with negative flake scars on the dorsal surface; 4 – blade with scars on the dorsal surface; 5 – secondary crested blade; 6 – flake with negative flake scars on the dorsal surface; 7 – initial flake; 8 – endscraper. Drawing: E. Gumińska, E. Pazyna & D. H. Werra. Photo: M. Natuniewicz-Sekuła

Ryc. 2. W e k l i c e, pow. Elbląg. Wytwory krzemienne: 9 – odłupek negatywowy; 10 – środkowa część wióra negatywowego; 11 – mikroodłupek częściowo degrosisażowy; 12 – wiórowiec; 13 – wiór całkowicie negatywowy. Rys.: E. Gumińska, E. Pazyna i D. H. Werra. Fot.: M. Natuniewicz-Sekuła

Fig. 2. W e k l i c e, Elbląg County. Flint artefacts: 9 – flake with negative flake scars on the dorsal surface; 10 – mesial fragment of blade with scars on the dorsal surface; 11 – partially initial microflake; 12 – retouched blade; 13 – blade with scars on the entire dorsal surface. Drawing: E. Gumińska, E. Pazyna & D. H. Werra. Photo: M. Natuniewicz-Sekuła

Ryc. 3. W e k l i c e, pow. Elbląg. Wytwory krzemienne: 14 – fragment odłupka; 15 – odłupek degrosisażowy; 16 – wiór częściowo degrosisażowy; 17 – wiór negatywowy; 18 – wiór negatywowy; 19 – odłupek częściowo degrosisażowy; 20 – mikroodłupek negatywowy; 21 – odłupek negatywowy; 22 – odłupek negatywowy. Rys.: E. Gumińska, E. Pazyna i D. H. Werra. Fot.: M. Natuniewicz-Sekuła

Fig. 3. W e k l i c e, Elbląg County. Flint artefacts: 14 – flake fragment; 15 – initial flake; 16 – partially initial blade; 17 – blade with scars on the dorsal surface; 18 – blade with scars on the dorsal surface; 19 – partially initial flake; 20 – microflake with negative flake scars on the dorsal surface; 21 – flake with negative flake scars on the dorsal surface; 22 – flake with negative flake scars on the dorsal surface. Drawing: E. Gumińska, E. Pazyna & D. H. Werra. Photo: M. Natuniewicz-Sekuła

bądź antropogenicznym układem. Obiekty na poziomie ich wyróżnienia eksplorowano negatywowo. Do momentu omawianych odkryć wszystkie groby kultury wielbarskiej, wkopywane były w naturalne warstwy geologiczne (calec), choć niejednokrotnie ich stropy udawało się uchwycić nieco wyżej w warstwie nr [100] – spływowej zawierającej sypki drobnoziarnisty ciemnożółty piasek, miejscami jasnożółty, z odcieniami szarawego. W tej warstwie występują liczne pasma rudawego, miejscami zglinionego orsztynu, składającego się ze zbitego gruboziarnistego piasku. Pojawiają się pojedyncze kamienie[4] i liczne drobne węgle drzewne, przepalone i nieprzepalone fragmenty kości ludzkich oraz odkrywane są zabytki kultury wielbarskiej bez kontekstu, pochodzące ze zniszczonych grobów. W części stropowej warstwy odnotowywane są liczne wytrącenia barwy brunatnoszarej, stanowiące przemieszanie z zalegającym bezpośrednio nad warstwą [100] poziomem osadniczym z okresu wczesnego średniowiecza – nr [80].

W sezonie 2013, w momencie odsłonięcia zarysów grobów szkieletowych odnotowano nieco odmienną sytuację stratygraficzną[5]. Część z obiektów wkopana była w warstwę nr [100A] składającą się z ciemnożółtego sypkiego i średnio zbitego gruboziarnistego piasku, silnie przemieszanego z rudawymi, bardzo zbitymi wytrąceniami orsztynowymi. Występowały tu liczne koncentracje brunatnoszarej zbutwiałej organiki oraz zlasowanych węgli drzewnych. Warstwa ta nie zalegała na całej powierzchni wykopu, w planie była uchwycona tylko wokół niektórych grobów (Ryc. 4:2, 5:1). Ze względu na nasycenie organiką i węglami drzewnymi początkowo sądzono, że jest to pozostałość nieuchwytnych archeologicznie śladów obrzędów pogrzebowych ludności kultury wielbarskiej w tej części stanowiska. Jednak w trakcie eksploracji poszczególnych grobów stwierdzono, iż warstwa ta kontynuuje się pod ich dnami zmieniając swoją strukturę na jasnożółty sypki, miejscami szarawy, drobnoziarnisty piasek, z licznymi bardzo drobnymi węglami drzewnymi i wytrąceniami pasm orsztynowych o układzie na osi wschód-zachód, wyraźnie rozgraniczającymi jej stratyfikację na warstwę [100A] i [100B] (Ryc. 5:2.3).

Całkowite przebadanie omawianej warstwy w przestrzeni pomiędzy grobami uniemożliwiły warunki pogodowe. Na poziomie odsłonięcia jam grobowych i opisanej warstwy wykop został kompletnie zalany w wyniku jednej silnej burzy gradowej. Doprowadziła ona nie tylko do zalania, ale zarwania wysokich ponad 2,5-metrowych profili i osunięcia się kilku ton ziemi. W związku z tym po wybraniu wody i błota, część osuwiska została przesunięta ręcznie pod najwyższe (jeszcze ocalałe) profile, w celu zabezpieczenia ich przed dalszym osunięciem. Ze względu na zbliżający się termin zakończenia badań priorytetowe stało się przebadanie grobów szkieletowych kultury wielbarskiej, a pozostałe partie wykopu (w tym warstwę w przestrzeni pomiędzy grobami) zabezpieczono do dalszych badań. W trakcie eksploracji grobów poza zabytkami związanymi z kulturą wielbarską w wypełniskach obiektów, jak i bezpośrednio pod nimi (w obrębie opisanej warstwy [100A] i [100B]) odkryto zbiór prezentowanych okazów krzemiennych.

Analiza materiału krzemiennego

Okazy krzemienne nie mają wyraźnego oblicza typologiczno-kulturowego, z tego względu przeanalizowane zostały wspólnie. W tabeli 1 zaprezentowano ogólną charakterystykę typologiczno-surowcową.

Analizowany materiał krzemienny charakteryzuje się dużą zmiennością surowca pod względem barwy, przezroczystości i połysku. Poza wiórowcem zapewne z krzemienia kredowego – wołyńskiego[6] (Ryc. 2:12) – pozostałe okazy wykonane zostały z surowców lokalnych (krzemień bałtycki, krzemień pomorski)[7].

W analizowanym materiale nie zarejestrowano rdzeni, a z etapami ich przygotowania należy łączyć dwa okazy: zatępiec (Ryc. 1:5) i podtępiec (Ryc. 3:17). Z grupą półsurowca związane są odłupki: 12 okazów (Ryc. 1:1.3.6.7, 2:9.11, 3:14.15.19–22) i wióry: sześć okazów (Ryc. 1:2.4, 2:10.13, 3:16.18). Do narzędzi zakwalifikowany został drapacz z krzemienia bałtyckiego – odkryty w warstwie [100B] pod grobem 586 (Ryc. 1:8) oraz wiórowiec z krzemienia kredowego – odkryty w grobie 588 (Ryc. 2:12).

Ogólna struktura typologiczno-surowcowa przedstawiona w tabeli 1 wskazuje na obecność techniki wiórowej (Ryc. 1:2.4.5, 2:10.12.13, 3:16–18) i odłupkowej (Ryc.

[4] Kamienie te mają przeważnie naturalny – związany z geologią (por. przyp. 5) – charakter. Z drugiej strony mogą też stanowić intencjonalne oznaczenia zniszczonych grobów ciałopalnych popielnicowych i szkieletowych. Kilkukrotnie, w wypadku niezniszczonych grobów, stwierdzono występowanie na nekropolii analogicznych kamieni, jako nakryć popielnic (pojedynczo lub w postaci niewielkich bruków) bądź naziemnych oznaczeń jam grobów szkieletowych.

[5] Wzgórze ozowe, na którym znajduje się cmentarzysko, zbudowane jest z bardzo niejednolitego materiału powstałego w trakcie zlodowacenia bałtyckiego. W ozie przeważają warstwy i soczewki różnoziarnistych piasków i żwirów, kamienie i głazy, ale także glina zwałowa oraz liczne pasma wytrąceń orsztynowych z reguły w nieregularnym układzie. Z tej niejednolitości podłoża wynikają ogromne różnice, trudne do uchwycenia w terenie, w czytelności obiektów oraz warstw, a także zachowaniu się kości szkieletów i zabytków z wyposażenia (szerzej na temat geomorfologii stanowiska por. M. Natuniewicz-Sekuła, J. Okulicz-Kozaryn 2011, s. 13–15).

[6] Uprzejmie dziękujemy za konsultacje dr hab. Zofii Sulgostowskiej, prof. IAE PAN, prof. dr. hab. Jackowi Lechowi z IAE PAN oraz dr. hab. Jerzemu Liberze, prof. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

[7] Trzy okazy wykonane zostały z surowca charakteryzującego się brakiem przezroczystości i znaczną matowością, która przypomina krzemień turoński (Ryc. 2:9, 3:20.22). Pełna identyfikacja wymaga analizy petrograficznej.

16
17
18
19
20
21
22
23
13
14
15
16
17
35.35
m.n.p.m.
33.49
m.n.p.m.
31.44
m.n.p.m.
31.05
m.n.p.m.
0
10 m
a
b
1

Ar 17-20
działka A
Ar 17-20
działka B
Ar 17-21
działka A
Ar 17-20
działka C
Ar 17-20
działka D
Ar 17-21
działka B
Ar 18-20
działka A
Ar 18-20
działka B
Ar 18-21
działka A
588
589
586
579
585
581
590A
587
590
1-4
a
b
c
d
e
f
N
W
E
S
0
3 m
2

Ryc. 4. W e k l i c e, pow. Elbląg. 1 – zasięg przebadanej części stanowiska wraz z zaznaczeniem obszaru występowania wytworów krzemiennych: a – urwisko żwirowni; b – repery geodezyjne; 2 – planigrafia wytworów krzemiennych w obrębie grobów i obiektów kultury wielbarskiej wraz z zaznaczonym przypuszczalnym zasięgiem warstwy osadniczej [100A-B]: a – szkieletowe groby kultury wielbarskiej; b – ciałopalne popielnicowe groby kultury wielbarskiej; c – obiekt 590A (starożytny wkop rabunkowy w grób 590); d – krzemienie występujące w wypełniskach grobów; e – krzemienie występujące w warstwie [100B] pod dnami jam grobowych; f – przypuszczalny zasięg warstwy osadniczej [100A-B]. Rys.: M. Natuniewicz-Sekuła

Fig. 4. W e k l i c e, Elbląg County. 1 – the excavated fragment of the site with marked in area of occurrence of the flint artefacts: a – gravel mine face; b – geodesic benchmarks; 2 – flint artefacts scatter within graves and features of the Wielbark Culture and the conjectured boundary of the occupation layer [100A-B]: a – Wielbark Culture inhumation graves; b – Wielbark Culture urned cremation graves; c – feature 590A (ancient robbery trench leading to grave 590); d – flints found in the grave fill; e – flints found in layer [100B] below the grave pit bottom; f – conjectured boundary of the occupation layer [100A-B]. Drawing: M. Natuniewicz-Sekuła

1:1.3.6.8, 2:9.11, 3:14.15.19–22). Zaobserwowano elementy jedno- i dwupiętowości półsurowca (Ryc. 2:13) oraz techniki łuszczniowej (Ryc. 1:7). Większość okazów ma zniszczone lub odłamane piętki (Ryc. 1:2.5, 2:10, 3:18), a zachowane wykazują duże zróżnicowanie. Zarejestrowano m.in. piętkę prawcowaną (Ryc. 2:13), w typie „ptasiego oka" – *l'oeil d'oiseau* (Ryc. 1:1) – i z widoczną „wargą" (Ryc. 2:13). Wióry są zarówno proste (Ryc. 2:10, 3:16.18), jak i podgięte (Ryc. 1:2, 2:13). Trudne jest uchwycenie prawidłowości w kwestii miejsca, w którym zaczyna się maksymalna szerokość wiórów, która waha się od 6 do 14 mm (6 okazów).

Wyżej wymienione cechy uniemożliwiają określenie wspólnej zasady stosowanej techniki odbicia. Jeden okaz wskazuje na obecność techniki łuszczniowej (Ryc. 1:7), następny tzw. techniki twardego tłuka (Ryc. 1:1). Z kolei drapacz z opisywanego zbioru nosi ślady stosowania prawcowania (Ryc. 1:8). Wiórowiec i jeden wiór (Ryc. 2:12.13) posiadają cechy, które mogły najprawdopodobniej powstać w wyniku zastosowania techniki naciskowej.

Osobnego omówienia wymaga wiórowiec (Ryc. 2:12), najbardziej wyraziste narzędzie z prezentowanego zbioru. Jest to egzemplarz o wymiarach: dług. 118 mm, szer. 17 mm, grub. 9 mm, z retuszem wielostopniowym; wykonany został z wióra z krzemienia kredowego, najprawdopodobniej odbitego z rdzenia jednopiętowego przy użyciu techniki naciskowej (W. Migal 2002, s. 261; J. Libera, A. Zakościelna 2006, s. 136).

Jego cechy metryczne, surowiec z którego został zrobiony, oraz obecność retuszu naśladujący miejscami retusz rynienkowaty pozwalają na łączenie go z wytwórczością wspólnot okresu eneolitu (A. Zakościelna 1996, s. 105). Tego typu wiórowce z surowca kredowego z retuszem wielostopniowym i częściowo rynienkowatym znane są z materiałów wspólnot kultury lubelsko-wołyńskiej (M. Kaczanowska, J. Lech 1977, s. 20; A. Kulczycka-Leciejewiczowa 1979, s. 138, 142, ryc. 70:1; A. Zakościelna 1996, s. 103; J. Libera, A. Zakościelna 2013, s. 218–220). Retusz rynienkowaty i pseudorynienkowaty obserwowany jest również w materiałach krzemiennych m.in. społeczności kultury pucharów lejkowatych (H. Młynarczyk 1982, tabl. IX:3), kultury ceramiki sznurowej oraz kultury mierzanowickiej (J. Libera, A. Zakościelna 2013, s. 220–227).

Z terenu Niżu Polskiego w materiałach krzemiennych wspólnot kultury pucharów lejkowatych rejestrowana jest obecność m.in. wiórowców i drapaczy wykonanych z krzemienia wołyńskiego (J. Małecka-Kukawka 2001, s. 75–77, tabl. 24:8, 25:10, 26:4, 25:8; P. Papiernik, M. Rybicka 2002, s. 108–115, ryc. 86–88). Najbliższe analogie półsurowca wiórowego wykorzystywanego do wytwarzania wiórowców, odpowiadającego morfologicznie i metrycznie okazowi z Weklic, znane są ze stanowiska nr 3 w Rożentalu, pow. tczewski (Inf. Arch. 1984 [1985], s. 33–34; O. Felczak, w druku)[8].

Bezpośrednią analogię dla tego typu wiórowca wykonanego z krzemienia wołyńskiego z retuszem rynienkowatym można znaleźć w materiałach ze Złotej, pow. sandomierski. Zarejestrowany został on w grobie związanym z działalnością społeczności kultury lubelsko-wołyńskiej (M. Kaczanowska, J. Lech 1977, s. 20; A. Kulczycka-Leciejewiczowa 1979, s. 142).

Narzędzia wiórowe makrolityczne (wiórowce drapaczowate i pazurowate), wykonane głównie z krzemienia wołyńskiego i świeciechowskiego, znane są z grobowców grupy południowo-wschodniej kultury pucharów lejkowatych (J. Libera, A. Zakościelna 2006, s. 138–149). Okaz z Weklic odpowiada standardom metrycznym wskazanym przez J. Liberę i A. Zakościelną (2006, s. 142). Grobowce wspólnot kultury pucharów lejkowatych zarejestrowane najdalej na północny-wschód znane są z Krzywośnity, pow. łosicki, stan. 1, oraz Żerocin, pow. bialski [Biała Podlaska], stan. 3 (M. Bienia 2003, s. 36–37; J. Libera, A. Zakościelna 2006, tab. 1, ryc. 15).

Z powyższych uwag wynika, że analizowany materiał jest mało dystynktywny i określenie przynależności kulturowej poszczególnych okazów byłoby przedwczesne.

[8] Na stanowisku, związanym z działalnością społeczności kultury pucharów lejkowatych, wśród zabytków krzemiennych zarejestrowano pięć wiórów z krzemienia wołyńskiego (dług. 16 cm). Informacje uzyskane dzięki uprzejmości mgr. Olgierda Felczaka z Muzeum Archeologicznego w Gdańsku.

Ryc. 5. W e k l i c e, pow. Elbląg. 1 – poziomy wyróżnienia grobów i obiektów w odsłoniętej części wykopu; a – przypuszczalny zasięg warstwy osadniczej [100A]; 2 – profil obiektu 590A z wyróżnionymi warstwami [100A] i [100B]; 3 – profil grobu 586 z wyróżnionymi warstwami [100A] i [100B]. Fot.: G. Czopowicz i M. Natuniewicz-Sekuła

Fig. 5. W e k l i c e, Elbląg County. 1 – level of detection of graves and features in the exposed area of the trench; a – conjectured boundary of the occupation layer [100A]; 2 – cross-section of feature 590A with visible layers [100A] and [100B]; 3 – cross-section of grave 586 with visible layers [100A] and [100B]. Photo: G. Czopowicz & M. Natuniewicz-Sekuła

Możliwe jest wskazanie jedynie ogólnych afiliacji dla poszczególnych okazów. Formy zatępca i kilku wiórów spotykane są w mezolicie (Ryc. 1:5, 2:10.13). Drapacz (Ryc. 1:8) znajduje analogie w inwentarzach schyłkowopaleolitycznych i mezolitycznych, natomiast wiórowiec (Ryc. 2:12) w inwentarzach społeczności neolitycznych (kultura lubelsko-wołyńska?).

Podsumowując należy uznać, że zaprezentowany materiał mieści się w przedziale chronologicznym od schyłkowego paleolitu po wczesną epokę brązu.

Zakończenie

Opisana we wstępie sytuacja stratygraficzna uniemożliwiła wysunięcie wiążących wniosków co do charakteru, chronologii warstwy pod grobami oraz pozyskanego materiału krzemiennego, zarówno z warstwy, jak i z grobów kultury wielbarskiej. Na tym etapie badań trudno jednoznacznie wskazać czy analizowany materiał należy wiązać bezpośrednio z obecnością społeczności kultury wielbarskiej, czy jest to pozostałość po aktywności wcześniejszych wspólnot pradziejowych.

Obecność wytworów krzemiennych na cmentarzysku z okresu wpływów rzymskich nasuwa kilka możliwych interpretacji: 1. Jest to pozostałość starszego osadnictwa – groby zostały wkopane w starsze nawarstwienia i stąd część z okazów krzemiennych mogło znaleźć się w ich wypełniskach na złożu wtórnym; 2. Są to krzemienie z wcześniejszych epok, celowo wkładane do póź-

niejszych grobów z okresu wpływów rzymskich; 3. Są to pozostałości po krzemieniarstwie wspólnoty wielbarskiej (por. E. Bogucka-Slaska 1975, s. 211, 215; J. Libera, M. Florek 2014, s. 49).

Warto podkreślić, iż w trakcie funkcjonowania cmentarzyska, a i zapewne dużo wcześniej, krajobraz tej krainy był całkiem odmienny od obecnego. Oz, na którym założono nekropolę był znacznie wyższy i bardziej stromy; u jego podnóża istniało więc bardzo dogodne, osłonięte niszowe miejsce dla sezonowego osadnictwa[9]. Linia brzegowa ówczesnego Zalewu Wiślanego (obecnie jezioro Drużno) sięgała niemalże do skraju Wysoczyzny Elbląskiej (M. Kasprzycka 1998, s. 44–45; 1999).

Nie możemy jednocześnie wykluczyć, że pojedyncze okazy mogą być efektem działań społeczności kultury wielbarskiej użytkujących cmentarzysko, szczególnie w odniesieniu do odłupków i odpadów[10] (Tab. 1:1–4, Ryc. 1:1–4). Obecność krzemieni w obiektach datowanych na młodszy okres przedrzymski i okres wpływów rzymskich zarejestrowano m.in. na wielokulturowym cmentarzysku na stan. 6 w Nowym Targu, pow. sztumski. Wydzielono tam 66 okazów wykonanych z krzemienia narzutowego bałtyckiego i pomorskiego, głównie naturalne konkrecje i ich fragmenty oraz łuszcznie (J. Gawrońska 2013, s. 295–296). Analogiczna sytuacja została zarejestrowana na cmentarzyskach na stan. 5 w Mil'ne (Мильне, Тернопільська обл.) na zachodniej Ukrainie (B. Stroceń, L. Stroceń 2014), oraz w Nejzac (Нейзац, dzis. Красногірське) na Krymie (P. Mączyński 2014), datowanych na późny okres wpływów rzymskich.

Interpretacja, że są to celowo wkładane do grobów krzemienie z wcześniejszych epok jest szczególnie prawdopodobna w odniesieniu do wiórowca z krzemienia kredowego z grobu 588 (Ryc. 2:12). Omawiany okaz wyraźnie odbiega od typowych eneolitycznych materiałów krzemiennych Niżu Polskiego, zarówno pod względem surowcowym, metrycznym, jak i morfologicznym. Z tego obszaru znane są wytwory krzemienne wykonane z importowanych surowców. Okazy z krzemienia wołyńskiego zarejestrowane zostały m.in. w rejonie Pojezierza Gostynińskiego (P. Papiernik, M. Rybicka 2002, s. 108–115, ryc. 86–88), na ziemi chełmińskiej (J. Małecka-Kukawka 2001, s. 75–77, tabl. 24:8, 25:10, 26:4, 25:8) oraz na Pomorzu Wschodnim (O. Felczak 1985, s. 34).

Nie można wykluczyć, że obecność wiórowca w grobie społeczności kultury wielbarskiej, była wynikiem celowej działalności tych wspólnot. Prawdopodobne jest, że w wyniku dystrybucji i wymiany w okresie wpływów rzymskich został importowany (por. przyp. 11) na teren Polski północno-wschodniej i następnie celowo umieszczony w grobie. Pojedyncze wypadki wkładania narzędzi i odłupków krzemiennych z wcześniejszych epok do grobów z okresu wpływów rzymskich znane są z obszarów kultury przeworskiej (wschodnia strefa), m.in. z Nadkola, pow. węgrowski, stan. 2, grób 88, a także ze Skandynawii (J. Andrzejowski 1998, s. 37, 86, tabl. LIV:9). Liczniejsze, odnotowane zostały na terenach kultury czerniachowskiej oraz sarmackich, a więc obszarach geologicznie związanych z surowcem, z którego – według naszych przypuszczeń – został wykonany okaz z grobu 588[11] (por. m.in. V. V. Kropotkin 1988; I. N. Hrapunov 2002).

W epokach metali kontynuowano dawną tradycję składania krzemieni do grobów jako elementu wyposażenia zmarłych (E. Bogucka-Slaska 1975, s. 215–219; B. Balcer 1997; J. Lech, D. Piotrowska 1997; M. Mogielnicka-Urban 1997; D. Piotrowska 1997; 2000; E. M. Kłosińska 2012, s. 135, 150–151; J. Gawrońska 2013, s. 295–296; J. Lech, D. Piotrowska, D. Werra, w druku).

Społeczności pradziejowe zapewne miały świadomość związku wyrobów krzemiennych ze swoimi przodkami (D. Piotrowska 2000, s. 303). W grobach znajdujemy zarówno narzędzia, jak i okazy bez żadnych śladów intencjonalnej obróbki (B. Balcer 1997, s. 314). Nie można wykluczyć, że obecność krzemieni w niektórych grobach z Weklic może być wynikiem przypadku, ale jednocześnie można mieć niemal pewność, że część z nich została złożona w pełni intencjonalnie, a wkładający je do grobu mieli świadomość ich wyjątkowości. Dotyczy to przede wszystkim wiórowca z grobu 588. Jest to znalezisko wyjątkowe na tym obszarze i jesteśmy skłonne przyjąć, że w ceremonii pogrzebowej związanej z pochowanym tu zmarłym miało istotne znaczenie (por. D. Piotrowska 2000, s. 315).

Wyczerpująca interpretacja okoliczności intencjonalnej depozycji na cmentarzysku opisanego materiału bę-

[9] Odsłonięta w trakcie badań powierzchnia warstwy [100 A] – wynosi ca 8 m^2 – por. Ryc. 4:2. Może to wskazywać na sezonowe obozowisko. Dodatkowo nadmienić należy, że na S od cmentarzyska (zatem w obrębie ówczesnej linii brzegowej Drużna) zarejestrowano kilka osad, datowanych na podstawie odkrytej podczas AZP ceramiki, nie wcześniej niż od wczesnej epoki żelaza (por. M. Natuniewicz-Sekuła, J. Okulicz-Kozaryn 2011, s. 11). Żadna z nich nie została do tej pory przebadana wykopaliskowo. Z innych źródeł wiadomo o odkryciu w Weklicach (miejsce niezidentyfikowane) brązowej siekierki z III okresu epoki brązu i naszyjnika z wczesnej epoki żelaza (O. Kleemann 1938, tabl. VIa).

[10] Okazy nie mają żadnych ewidentnych otarć, wyłuskań czy uszczerbień, które pozwoliłyby na przypisanie im funkcji krzesaków. Wyjątek stanowi jeden egzemplarz z tego typu śladami (Ryc. 3:21), które mogły prawdopodobnie powstać w wyniku takich zabiegów. Dla ostatecznego rozstrzygnięcia tej kwestii wymagana jest jednak analiza traseologiczna.

[11] W grobie 588 znaleziono m.in. sprzączkę zbliżoną do typu AE7 wg R. Madydy-Legutko (1987) oraz ósemkowaty paciorek bursztynowy, co pozwala wstępnie datować ten zespół na fazę C_{1b}–C_2. Trzeba też podkreślić, iż wszystkie groby odkryte w tym skupisku datować należy na późny okres wpływów rzymskich, a zabytki z ich wyposażeń wskazują na powiązania południowo-wschodnie, a zatem są współczesne rozwiniętej już wówczas kulturze czerniachowskiej.

dzie możliwa po ponownym i kompleksowym rozpoznaniu przestrzeni między grobami oraz przebadaniu warstwy [100A-B]. Warto nadmienić, iż do tej pory w bezpośredniej okolicy Weklic nie odnotowano żadnych śladów osadnictwa z epoki kamienia aż po wczesną epokę brązu. O osadnictwie pradziejowym na Wysoczyźnie Elbląskiej od schyłkowego paleolitu do wczesnej epoki brązu świadczą jednak materiały z Suchacza, stan. 1 (K. Januszek 2012), Janowa, stan. 1 (M. Wąs 2012) czy Elbląga-Modrzewiny, wszystkie w pow. elbląskim (D. Janek 2003).

Dr Magdalena Natuniewicz-Sekuła
m_natuniewicz@yahoo.com

Dr Dagmara H. Werra
werra@iaepan.edu.pl

Instytut Archeologii i Etnologii PAN
Al. Solidarności 105
PL 00-140 Warszawa

BIBLIOGRAFIA

Andrzejowski, J.
1998 *Nadkole 2. A Cemetery of the Przeworsk Culture in Eastern Poland*, Monumenta Archaeologica Barbarica V, Kraków.

Balcer, B.
1997 *Z badań nad krzemieniarstwem w epokach metali*, [w:] J. Lech, D. Piotrowska (red.), *Z badań nad krzemieniarstwem epoki brązu i wczesnej epoki żelaza. Materiały sympozjum zorganizowanego w Warszawie 20–22 października 1994 r.*, Polska Akademia Nauk. Komitet Nauk Pra- i Protohistorycznych. Prace II, Warszawa, s. 303–317.

Bienia, M.
2003 *Czasy prehistoryczne*, [w:] E. Banasiewicz-Szykuła (red.), *Północna Lubelszczyzna od pradziejów po okres nowożytny*, Skarby z przeszłości V, Lublin, s. 23–72.

Bogucka-Slaska, E.
1975 *Uwagi o krzemieniarstwie poneolitycznym na Pomorzu Środkowym*, „Koszalińskie Zeszyty Muzealne" 5, s. 205–219.

Felczak, O.
w druku *Wczesny i środkowy neolit na Pojezierzu Starogardzkim*, Gdańsk.

Gawrońska, J.
2013 *Materiały krzemienne z wielokulturowego cmentarzyska w Nowym Targu stan. 6, gm. Stary Targ*, [w:] E. Fudzińska, P. Fudziński (red.), *Wielokulturowe cmentarzysko w Nowym Targu stan. 6, gm. Stary Targ*, Malbork, s. 293–328.

Hrapunov, I. N. (Храпунов, И. Н.)
2002 *Mogil'nik Družnoe (III–IV vv. našej ěry)* [*Могильник Дружное (III–IV вв. нашей эры)*], Monumenta Studia Gothica II, Lublin.

Janek, D.
2003 *Osiedle kultury łużyckiej w Elblągu-Modrzewinie w świetle zachowanych i dostępnych dziś źródeł archeologicznych*, m-pis pracy magisterskiej w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego (archiwum Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Elblągu).

Januszek, K.
2012 *Materiały krzemienne nawiązujące do wyrobów z późnego paleolitu z Suchacza, stan. 1, woj. warmińsko-mazurskie*, Światowit VII (XLVIII), Fasc. B (2006–2008): *Archeologia pradziejowa i średniowieczna. Archeologia Polski*, s. 67–71.

Kaczanowska, M., Lech, J.
1977 *The Flint Industry of Danubian Communities North of the Carpathians*, AAC XVII, s. 5–28.

Kasprzycka, M.
1998 *Mierzeja Wiślana – powstanie, rozwój, cieśniny*, [w:] P. Urbańczyk (red.) *Adalbertus. Wyniki programu badań interdyscyplinarnych*, Adalbertus. Tło kulturowo-geograficzne wyprawy misyjnej św. Wojciecha na pogranicze polsko-pruskie 1, Warszawa, s. 35–48.
1999 *Tło paleogeograficzne osadnictwa Żuław Elbląskich w pierwszym tysiącleciu naszej ery*, Adalbertus. Tło kulturowo-geograficzne wyprawy misyjnej św. Wojciecha na pogranicze polsko-pruskie 5, Warszawa.

Kleemann, O.
1938 *Die Funde des Elbinger Kreises im Prussia–Museum*, „Elbinger Jahrbuch" 15, s. 23–33.

Kłosińska, E. M.
2012 *Przyczynek do badań nad występowaniem przedmiotów krzemiennych, kamieni i skamielin w grobach ludności kultury łużyckiej na Lubelszczyźnie*, MSROA XXXIII, s. 135–154.

Kropotkin, V. V. (Кропоткин, В. В.)
1988 *Mogil'niki černâhovskoj kul'tury*, Moskva [*Могильники* черняховской культуры, Москва].

Kulczycka-Leciejewiczowa, A.
1979 *Młodsze kultury kręgu naddunajskiego na ziemiach polskich*, [w:] Prahistoria ziem polskich II, s. 95–164.

Lech, J., Piotrowska, D.
1997 (red.) *Z badań nad krzemieniarstwem epoki brązu i wczesnej epoki żelaza. Materiały sympozjum zorganizowanego w Warszawie 20–22 października 1994 r.*, Polska Akademia Nauk. Komitet Nauk Pra- i Protohistorycznych. Prace II, Warszawa.

Lech, J., Piotrowska, D., Werra, D.
w druku *Between economy and symbol: flint in the Bronze Age in East Central Europe*, [w:] *Between economy and symbol: flint in the Bronze Age in East Central Europe*, Aarhus.

Libera, J., Florek, M.
2014 *O używaniu krzemienia we wczesnym średniowieczu*, [w:] J. Libera, A. Zakościelna 2014, s. 49–50.

Libera, J., Zakościelna, A.
2006 *Inwentarze krzemienne z grobów grupy południowo-wschodniej kultury pucharów lejkowatych*, [w:] J. Libera, K. Tunia (red.), *Idea megalityczna w obrządku pogrzebowym kultury pucharów lejkowatych*, Lublin-Kraków, s. 135–169.
2013 *Retusz rynienkowaty w eneolicie i wczesnej epoce brązu na ziemiach polskich*, [w:] M. Nowak, D. Stefański, M. Zając (red.), *Retusz – jak i dlaczego? „Wieloperspektywiczność elementu twardzowego" / Retouch – how and what for? Multi-perspectiveness of stone tools*, Prace Archeologiczne 66. Studia, Kraków, s. 215–239.
2014 (red.) *Badania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukrainie w roku 2013: streszczenia referatów XXX konferencji*, Lublin.

Madyda-Legutko, R.
1987 *Die Gürtelschnallen der römischen Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit im mitteleuropäischen Barbaricum*, B.A.R. Inte. Series 360 (1986), Oxford.

Małecka-Kukawka, J.
2001 *Między formą a funkcją. Treseologia neolitycznych zabytków krzemiennych z ziemi chełmińskiej*, Toruń.

Mączyński, P.
2014 *Kilka uwag o zabytkach krzemiennych pochodzących z cmentarzyska Nejzac na Krymie*, [w:] J. Libera, A. Zakościelna 2014, Lublin, s. 28–29.

Migal, W.
2002 *Zamysł technologiczny wióra krzemiennego z Winiar, gm. Dwikozy*, [w:] B. Matraszek, S. Sałaciński (red.), *Krzemień świeciechowski w pradziejach. Materiały z konferencji w Ryni, 22–24.05.2000.*, Studia nad Gospodarką Surowcami Krzemiennymi w Pradziejach 4, Warszawa, s. 255–266.

Młynarczyk, H.
1982 *Materiały krzemienne z grobowców kujawskich w Sarnowie, Gaju, Leśniczówce i Wietrzychowicach*, „Światowit" XXXV, s. 55–93.

Mogielnicka-Urban, M.
1997 *Rola krzemienia w obrzędowości ludności kultury łużyckiej na przykładzie cmentarzyska w Maciejowicach, woj. siedleckie*, [w:] J. Lech, D. Piotrowska 1997, s. 277–287.

Natuniewicz-Sekuła, M., Okulicz-Kozaryn, J.
2011 *Weklice. A Cemetery of the Wielbark Culture on the Eastern Margin of Vistula Delta (Excavations 1984–2004)*, Monumenta Archaeologica Barbarica XVII, Warszawa.

Papiernik, P., Rybicka, M.
2002 *Annopol. Osada kultury pucharów lejkowatych na Pojezierzu Gostynińskim*, Wydawnictwo Fundacji Badań Archeologicznych Imienia Profesora Konrada Jażdżewskiego 6, Łódź.

Piotrowska, D.
1997 *Problem występowania materiałów krzemiennych na cmentarzysku kultury łużyckiej w Gąsawie, woj. bydgoskie*, [w:] J. Lech, D. Piotrowska 1997, s. 259–275.
2000 *Krzemienie w grobach z pól popielnicowych: przypadek czy rytuał?*, [w:] B. Gediga, D. Piotrowska (red.), *Kultura symboliczna kręgu pól popielnicowych epoki brązu i wczesnej epoki żelaza w Europie Środkowej*, Prace Komisji Archeologicznej 13 = Biskupińskie Prace Archeologiczne 1, Warszawa-Wrocław-Biskupin, s. 293–330.

Stroceń, B., Stroceń L.
2014 *Milne 5 – nowe cmentarzysko z późnego okresu rzymskiego na pograniczu wołyńsko-podolskim*, [w:] J. Libera, A. Zakościelna 2014, s. 26.

Wąs, M.
2012 *Materiały krzemienne ze stanowiska Janów Pomorski 1*, [w:] M. Bogucki, M. F. Jagodziński (red.) *Studia nad Truso / Truso Studies* I: M. Bogucki, B. Jurkiewicz (red.), *Janów Pomorski stan. 1. Wyniki ratowniczych badań archeologicznych w latach 2007–2008 / Janów Pomorski site 1. Archeological Rescue Excavations in 2007–2008*, vol. 1: *Od paleolitu do wczesnego okresu wędrówek ludów / From the Paleolithic to the early migration period*, Elbląg, s. 39–50.

Zakościelna, A.
1996 *Krzemieniarstwo kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej*, Lubelskie Materiały Archeologiczne X, Lublin.

FLINT ARTEFACTS FROM THE WIELBARK CULTURE CEMETERY AT WEKLICE, SITE 7, ELBLĄG COUNTY

SUMMARY

The article reports on a group of 22 flint artefacts (Table 1, Fig. 1–4) recovered in 2012 and 2013 from the fill of graves (nos. 586, 587, 588, 590) and a feature (no. 590A – a robbery trench leading to grave 590), and from a layer [100A-B] underlying the bottom of the pits of the graves named above.

The flint assemblage is marked by the diversity of its raw material in terms of colour, translucence and lustre (Table 1). Most specimens were struck from a local resource (Baltic erratic flint, Pomeranian flint). Flakes form the largest group, followed by, blades and flint waste. The absence of diagnostic flints and core forms prevents closer chronological determinations. The flints could be the remains of activity by prehistoric communities spanning the Final Palaeolithic through to the Early Bronze Age. A more outstanding find in the group is an endscraper struck from Baltic erratic flint recovered from layer [100B] below grave 586 (Fig. 1:8) and a side crested blade of Pomeranian flint – recovered from layer [100B] below grave 586 (Fig. 1:5). However, the chronological and cultural attribution of these finds cannot be determined basing on their metric and technological attributes.

The most interesting in the presented assemblage is a retouched blade discovered in grave 588 (Fig. 1:12). Its material is Cretaceous flint (Volhynian flint?). Basing on its metric parameters, its material and the presence of trough-like retouch this piece may be assigned to Eneolithic flint working (A. Zakościelna 1996, p. 105). Similar retouched blades struck from Cretaceous flint with a stepped and trough-like retouch are known from the assemblages known from the Lublin-Volhynian, Funnel Beaker and Tripolye Cultures (A. Kulczycka-Leciejewiczowa 1979; J. Libera, A. Zakościelna 2006).

The stratigraphic situation not understood sufficiently enough to allow more general conclusions on the character and dating of the layer containing the flints. Nevertheless, the presence of worked flints in a Roman Period cemetery suggests a number of possible interpretations: 1) The flints are residual artefacts, introduced into the fill of the Wielbark Culture graves when they were cut into an older stratigraphy; 2) The flints are part of Wielbark Culture flint working; 3) They are flint artefacts from an earlier age that were deposited intentionally in the graves by the Wielbark community.

tłum. Anna Kinecka

WYKAZ SKRÓTÓW TYTUŁÓW CZASOPISM I WYDAWNICTW WIELOTOMOWYCH

ABBREVIATIONS OF PERIODICALS' AND SERIAL PUBLICATIONS' TITLES

AAC – „Acta Archaeologica Carpathica", Kraków
AAHung. – „Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae", Budapest
AFB – „Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsichen Bodendenkmalpflege", Berlin (Stuttgart)
Amtl. Ber. – „Amtlicher Bericht über die Verwaltung der naturgeschichtlichen, vorgeschichtlichen und volkskundlichen Sammlungen des Westpreußischen Provinzial-Museums für das Jahr...", (później: „Amtlicher Bericht über die Verwaltung der naturhistorischen, archaeologischen und ethnologischen Sammlungen des Westpreußischen Provinzial-Museums für das Jahr..." oraz „Amtlicher Bericht über die Verwaltung der naturgeschichtlichen, vorgeschichtlichen und volkskundlichen Sammlungen des Westpreußischen Provinzial-Museums für das Jahr..."), Danzig
APolski – „Archeologia Polski", Warszawa
APS – „Archeologia Polski Środkowowschodniej", Lublin (wcześniej: Lublin-Chełm-Zamość)
AR – „Archeologické rozhledy", Praha
B.A.R. Int. Series – British Archaeological Reports, International Series, Oxford
BerRGK – „Bericht der Römisch-Germanischen Kommission", Frankfurt a.M.-Berlin
BJahr. – „Bonner Jahbücher", Köln/Bonn
BMJ – „Bodendenkmalpflege in Mecklenburg-Vorpommern", Lübstorf (wcześniej: „Bodendenkmalpflege in Mecklenburg. Jahrbuch ...", Schwerin/Rostock/Berlin)
CRFB – Corpus der römischen Funde im europäischen Barbaricum
FAP – „Fontes Archaeologici Posnanienses" (wcześniej: „Fontes Praehistorici"), Poznań
Inf.Arch. – „Informator Archeologiczny. Badania rok ...", Warszawa
InvArch. – „Inventaria Archaeologica, Pologne", Warszawa-Łódź
JmV – „Jahresschrift für mitteldeutsche Vorgeschichte", Halle/Saale
JRGZM – „Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz", Mainz
KHKM – „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej", Warszawa
KSIA – Kratkie soobŝeniâ Instituta arheologii Akademii nauk SSSR (Краткие сообщения Института археологии Академии наук СССР), Moskva
MIA – Materialy i issledovaniâ po arheologii SSSR (Материалы и исследования по археологии СССР), Moskva
MatArch. – „Materiały Archeologiczne", Kraków
MS – „Materiały Starożytne", Warszawa
MSiW – „Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne", Warszawa
MSROA – „Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego", Rzeszów-Krosno-Sandomierz-Tarnów (-Przemyśl/Tarnobrzeg)
MZP – „Materiały Zachodniopomorskie", Szczecin
PA – „Památky archeologické" (wcześniej: „Památky archeologické a místopisné"), Praha
PArch. – „Przegląd Archeologiczny", Poznań
PMMAE – „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria Archeologiczna", Łódź
PomAnt – „Pomorania Antiqua", Gdańsk
Prahistoria ziem polskich – *Prahistoria ziem polskich*, tom I: *Paleolit i mezolit* (red. W. Chmielewski, W. Hensel), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1975; tom II: *Neolit* (red. W. Hensel, T. Wiślański), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1979; tom III: *Wczesna epoka brązu* (red. A. Gardawski, J. Kowalczyk), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1978; tom IV: *Od środkowej epoki brązu do środkowego okresu lateńskiego* (red. J. Dąbrowski, Z. Rajewski), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1979; tom V: *Późny okres lateński i okres rzymski* (red. J. Wielowiejski), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1981
Prussia – „Sitzungsberichte der Altertumsgesellschaft Prussia" (później: „Prussia. Zeitschrift für Heimatkunde"), Königsberg.
PZ – „Praehistorische Zeitschrift", Berlin-New York
RArch. – „Recherches Archéologiques", Kraków
RB – „Rocznik Białostocki", Białystok
RO – „Rocznik Olsztyński", Olsztyn
RosArh. – „Rossijskaâ arheologiâ" (Российская археология), Moskva
SJahr. – „Saalburg Jahrbuch", Berlin-New York
SlA – „Slovenská archeológia", Bratislava
SovArh. – „Sovetskaâ arheologiâ" (Советская археология), Moskva
SprArch. – „Sprawozdania Archeologiczne", Kraków
SprPMA – „Sprawozdania P.M.A.", Warszawa
WA – „Wiadomości Archeologiczne", Warszawa
ZfE – „Zeitschrift für Ethnologie", Berlin
ZNUJ – „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego", Kraków
ZOW – „Z otchłani wieków", Warszawa

Sprzedaż / Retail:
Długa 52 (Arsenał), 00-241 Warszawa

Sprzedaż wysyłkowa / Mail order:
tel./phone: +48 22 5044 872, +48 22 5044 873
e-mail: wydawnictwapma@pma.pl

Państwowe Muzeum Archeologiczne. Warszawa 2014. Wydanie I. Nakład 300 egz.

Druk i oprawa: Drukarnia Janusz Bieszczad, ul. Moszczenicka 2, 03-660 Warszawa